
INGEBOEKT

Minderheden : taal en onderwijs

Minderheden : Taal en Onderwijs

Appel René (red.), Muiderberg, Coutinho, 1986, 175 blz., ± 500 Bfr.

De onder redactie van R. Appel verschenen bundel "Minderheden : taal en onderwijs" biedt in tien artikels een veelzijdig en vlot leesbaar overzicht van opvattingen en gegevens rond tweetaligheid en tweedetaalverwerving, van de taalkenmerken van bepaalde minderheidsgroepen en van de stand van zaken i.v.m. de verschillende soorten taalonderwijs voor etnische minderheden.

In de hoofdstukken over tweetaligheid en tweedetaalverwerving wordt een aantal theorieën en kernbegrippen uit deze wetenschapsgebieden op een ook voor niet-linguïsten vatbare wijze verhelderd, terwijl het geheel toch wetenschappelijk verantwoord blijft.

De volgende bijdragen geven de lezer een kijk op de taalsituatie in de landen van herkomst van bepaalde minderheidsgroepen (Turkije, Marokko, de Antillen, de Molukken en Suriname), op enkele linguïstische kenmerken van de moedertaal van die etnische minderheden en op hun beheersing van het Nederlands.

Daarna volgen enkele hoofdstukken rond onderwijs in eigen taal en cultuur, taalonderwijs voor anderstaligen op de basisschool en in het voortgezet onderwijs, vrijwilligerscursussen Nederlands en alfabetisering. Hierbij worden bestaande leermiddelen besproken en krijgt de lezer een kort, maar degelijk overzicht van de verschillende soorten taalonderwijsmethodes. Daarnaast komen ook de specifieke problemen van de verschillende soorten taalonderwijs aan bod en worden er suggesties ter verbetering gedaan.

Elk hoofdstuk wordt gevolgd door een beknopt aantal bibliografische gegevens i.v.m. mogelijk verdere lectuur.

De redacteur waarschuwt er zelf voor dat het boek "geen wetenschappelijke pretentie" heeft, "in die zin dat het niet is geschreven voor de onderzoekers die de laatste ontwikkelingen op hun vakgebied willen bijhouden" (p. 13), maar het geheel mag met zijn verschillende bijdragen toch wel gelden als een degelijke, grondige inleiding op de theorie en praktijk van de taalsituatie en het taalonderwijs bij minderheden.

Misschien moet wel expliciet opgemerkt worden dat dit werk niet enkel voor Nederlanders een aanrader is, maar ook voor Belgische geïnteresseerden op het vlak. Hoewel het om bijdragen gaat die op Nederland gericht zijn, blijven de behandelde situaties en problematieken heel herkenbaar en relevant naar België toe. Zo is ook voor België een

een onderscheid tussen verschillende groepen buitenlanders zeker zinvol, al zou niet juist dezelfde indeling gelden als in Nederland (p. 8-9 : uit (vroegere) koloniën, buitenlandse arbeiders en hun gezinsleden, politieke vluchtelingen en 'blanke buitenlanders').

In verband met de op p. 8 en 9 gehanteerde definitie van "minderheidsgroep" duikt echter ook een eerste punt van kritiek op, nl. het feit dat het begrip verderop meestal op de *gediscrimineerde* minderheden betrekking blijkt te hebben en niet op b.v. Duitsers en Britten. Deze wisselende inhoud van "minderheidsgroep" heeft vermoedelijk te maken met het feit dat de tien artikels in dit boek door verschillende auteurs geschreven zijn, wat soms ook tot enige overlapping tussen de hoofdstukken leidt. Nu is die overlapping op zich meestal niet storend, integendeel : duidelijke verwijzingen vanuit de éne bijdrage naar de andere zorgen meer dan eens voor een betere kijk op de samenhang tussen een aantal aspecten. Toch is het hier en daar een probleempje geslopen in de onderlinge redactie, zoals de reeds vermelde inconsequente betekenis van het begrip "minderheid" aantoon. Daarnaast kloppen de verwijzingen niet altijd even goed. Op p. 112 wordt i.v.m. de onwenselijkheid van kromme taal naar het deel over taalleerprincipes in hoofdstuk 3 verwezen. In dat hoofdstuk zou dan best expliciet iets staan over krom praten. We vinden er wel een summiere uitleg over de "Input-hypothese" (p. 36), een theorie die ervan uitgaat dat men een taal pas gaat spreken na een voorafgaande periode van begrijpen en om te begrijpen moet men een "adequate input" krijgen, maar de uitleg bij "adequate input" kan op het eerste gezicht juist erg lijken op een argument *pro* kromme taal : "input ... aangepast aan het taalvaardigheidsniveau van de leerder" (p. 36). Op p. 115 wordt dan wel duidelijk dat het gaat om "een aanbod van taalgebruik dat relatief eenvoudig, maar in elk geval grammaticaal correct is", maar het boek zou uitgebreider en explicieter moeten ingaan op het verschil tussen kromme taal en adequate input, vooral vermits "adequate input" toch nog een eerder recent begrip is in de geschiedenis van de tweedetaalverwervingstheorieën.

Wat de "Input-hypothese" betreft, moet er trouwens ook gewezen worden op een spijtige lacune : het boek legt nergens een verband tussen deze hypothese en de receptieve methode (p. 150-152), een methode van taalonderwijs waarbij men zoveel mogelijk rekening houdt met een aantal kenmerken van de manier waarop een kind zijn moedertaal leert, b.v. eerst een receptieve periode, d.w.z. een 'stille' periode waarin geluisterd en begrepen wordt zonder dat de taalleerder reeds zelf spreekt of b.v. ook de vereenvoudiging van het taalaanbod door de lesgever (korte zinnen, pauzes). Het wordt hiermee reeds duidelijk dat de receptieve methode ontstaan is als gevolg van de "Input-hypothese", aangezien deze juist stelt dat "het proces van creatieve constructie alleen vruchtbaar kan verlopen als het taalaanbod (input) adequaat is" (p. 36). Bovendien ontbreekt bij het overzicht van leerboeken die uitgaan van de receptieve principes het werk "Nederlands verstaan" van Viola ten Have (Vluchtelingenwerk Nederlands, 1985), een uitgewerkte lessenreeks Nederlands gebaseerd op Ashers receptieve methode, de "Total Physical Response", waarbij een relatie tussen begrijpen en handelen wordt gelegd. Dit houdt in dat cursisten de nieuwe taal verwerven door opdrachten uit te voeren die in de nieuwe taal gegeven worden (zoals er ook bij kinderen een nauwe

relatie is tussen het verwerven van de moedertaal en het verrichten van lichamelijke handelingen).

Een kritiek van totaal andere aard betreft de toon van bepaalde bijdragen. Het hoofdstuk over onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC) doet erg emotioneel aan en het gebrek aan rationele benadering maakt dat deze bijdrage een deel van zijn overtuigingskracht verliest. De lezer krijgt b.v. helemaal geen antwoord op de toch redelijk lijkende vraag waarom het aantal leerlingen OETC in 1984-1985 gedaald is bij o.a. Portugezen en Italianen (tabel 6.1 p. 94). In hoofdstuk 9 en 10 worden opsommingen gegeven van wat er idealiter zou moeten gebeuren om het onderwijs Nederlands als tweede taal en Nederlandse alfabetisering zo goed mogelijk te doen verlopen (p. 153-155 en p. 165). Deze opsommingen komen nogal sterk over als vrij onrealistische wensen die de richting van het clichématige en het saaie uitgaan. Hoewel op p. 105 het verwijt geuit wordt dat het aantal rapporten, boeken, artikelen etc. dat geschreven is over de noodzaak van intercultureel onderwijs in schril contrast staat met de hoeveelheid pagina's over vorm van inhoud van dat onderwijs, maakt deze bundel zelf zich eigenlijk ook gedeeltelijk schuldig aan deze fout. Heel wat voorstellen blijven vaag en men krijgt de indruk dat het om een pleidooi gaat eerder dan om echte suggesties ter concretisering (b.v. p. 135 : "Leraren moeten bovendien autochtone en allochtone moedertalen en dialecten die door de leerlingen in hun klassen gebruikt worden, naast de Nederlandse standaardtaal bij het onderwijs betrekken" ; ondanks de ietwat meer uitgewerkte ideeën hierover op p. 136 krijgt men geen afdoend antwoord op de vraag hoe dat nu concreet kan/moet).

Naast deze algemene kritiek willen we ook even ingaan op een inhoudelijk detail i.v.m. de taalsituatie in Marokko. Op p. 50 staat dat "er van repressie tegen het Berbers van regeringszijde geen sprake is". Dit lijkt ons toch wat te sterk gesteld. Hoewel in Marokko de situatie niet vergelijkbaar is met b.v. die van de Kabyle-Berbers in Algerije en hoewel er licentiaatsthesisen over het Berbers gemaakt mogen worden, is er toch een zekere vorm van repressie. Het Berbers is b.v. geen officiële landstaal, al spreekt 40 à 45 % van de bevolking het ; transcripties in het Berber-alfabet (het Tiffinagh) werden in 1982 verboden. We kunnen de lezer hier verwijzen naar een artikel in de Volkskrant (Nederland) van Frits van Veen op 18/03/'86. Dit artikel legt op zijn beurt wel weer te sterk de nadruk op de onderdrukking van de Berbers, maar we citeren toch even de voor zich sprekende titel : "Arabisch georiënteerde machthebbers niet gediend van Berber-cultuur, Marokko's "vrije mannen" in de verdrukking".

Tenslotte nog een "schoonheidsfoutje" wat de bibliografie betreft. Het zou nuttig zijn sommige werken ook onder de titel op te nemen i.p.v. enkel onder de auteur. We denken b.v. aan de "Instaptoets anderstaligen", die veel bekender is onder die naam dan onder de naam van de auteurs (Wijnstra & Wolfhagen). Ook zou een index van vaak voorkomende begrippen de bruikbaarheid van deze bundel verhogen.

Na al deze "negatieve" opmerkingen willen we wel nog eens opnieuw benadrukken dat "Minderheden : taal en onderwijs" toch een heel belangrijk werk is waarin de neerslag van wetenschappelijk onderzoek op boeiende wijze met praktische informatie gecombineerd werd. Vooral de hoofdstukken over tweetaligheid en tweedetaalverwerving zijn ondanks bovenstaande kritiek extra het vermelden waard, al laat het ontbreken van een index zich juist hier het sterkst voelen. Erg positief vinden we ook de geslaagde omzetting naar het Nederlands van complexe Engelse begrippen als "Cognitive Academic Language Proficiency" (of CALP) en "Basic Interpersonal Communicative Skills" (of BIC) naar Cognitief Abstracte Taalvaardigheid (of CAT) en Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid (of DAT). Ook het overzicht van taalmethodes (p. 147-152) is heel interessant en goed. De heldere samenvattingen op het einde van de meeste bijdragen, de duidelijke structuur van elk hoofdstuk, het feit dat er zo weinig mogelijk literatuurverwijzingen binnen de tekst zelf staan, het zijn allemaal kwaliteiten die dit werk tot een toegankelijk geheel maken voor iedere geïnteresseerde zonder dat het aan wetenschappelijkheid inboet.

Ann De Schryver, VON Werkgroep Anderstaligen, Geelhandlaan 15,
2540 Hove
m.m.v. Piet Van Avermaet, VON Werkgroep Anderstaligen

Het didactische werkvormenboek

Piet Hoogeveen & Jos Winkels, Het didactische werkvormenboek. Variatie en differentiatie in de praktijk. 2de herziene druk. Nijmegen, Dekker & van de Vegt, 1986. 320 blz. (prijs : fl. 42,50)

"Waarom een boek over didactische werkvormen ? (...) Naar ons idee (...) hebben (aanstaande) leerkrachten juist behoefte aan een duidelijke omschrijving van zoveel mogelijke didactische werkvormen, waarin praktische richtlijnen zijn opgenomen wat betreft de gebruiksvoorwaarden zoals de tijdsduur, de benodigde hulpmiddelen, en de sterke en zwakke kanten." (blz. 7)

Zo motiveren Hoogeveen en Winkels in hun Woord Vooraf deze publicatie. Het is duidelijk dat hier eerder sprake is van een encyclopedisch opzet dan wel van een pedagogische discussie of betoog. Dit boek zal voornamelijk als naslagwerk gehanteerd worden. Nochtans zou men het m.i. bij wijze van kennismaking eens een keer in vogelvlucht moeten doornemen om oog te krijgen voor eerder ongebruikelijke of onbekende (varianten van) werkvormen. Anders is de kans groot dat het in de boekenkast overwintert. Men zoekt in een encyclopedie nou eenmaal niet op wat men reeds weet. Vormelijk lijkt het boek niet op een encyclopedie. De tekst loopt, onderbroken door titels en tussentitels, door als in een 'gewoon' boek. Daarin verschilt Het didactische werkvormenboek al vast van die andere publicatie op dit vlak - Henk Dekkers Didactische Werkvormen (Culemborg, Educaboek, 1980) - die eerder een soort vastbladig fichesysteem volgt. Als men beide